

Høringsnotat fra Nasjonalforeningen for folkehelsen til

Stortingsmelding nr. 19 (2018-2019) Folkehelsemeldingen «Gode liv i eit trygt samfunn»

Regjeringen bør konkretisere mål og innsats for å redusere sosiale helseforskjeller

Folkehelsemeldingen beskriver godt folkehelseutfordringer Norge står overfor i dag.

Nasjonalforeningen for folkehelsen er særlig glad for at regjeringen ønsker forsterket innsats for å redusere sosial ulikhet i helse. Det er en dobbelt urettferdighet at mennesker som lever under dårligere levekår med færre livssjanser også opplever mer sykdom og større sjanser for tidlig død. De sosiale ulikhetene i helse vi har i samfunnet utgjør et fotavtrykk av hvor vellykket vi er som velferdssamfunn for hele befolkningen. Nasjonalforeningen for folkehelsen mener det er et svært godt utgangspunkt for innsats at det er bred tverrpolitisk enighet om årsakene til helseulikhetene. For eksempel kan vi lese i meldingen at opphopning av psykososiale, materielle og miljømessige forhold bidrar til å skape sosial ulikhet i helse: *«Helsa er såleis ikkje berre eit resultat av individuelle forhold og levevanar, ho blir òg påverka av levekår og strukturelle forhold i samfunnet»*. Videre står det at *«skal dei sosiale helseforskjellane bli mindre, er de behov for eit breitt sett av tiltak for å påverke levekår, livssituasjon og levevanar»*. Meldingen trekker frem at det trengs tiltak som retter seg mot hele årsakskjeden og at fordelingseffekter av tiltak og strategier skal legges vekt på ved prioritering av tiltak.

Med dette utgangspunktet hadde Nasjonalforeningen for folkehelsen bedt om og forventet at regjeringen ville videreutviklet målene fra den tidligere nasjonale strategien for å utjevne sosiale helseforskjeller (St. meld. nr. 20 (2006-2007)). Den uavhengige kunnskapsgjennomgangen av sosial ulikhet i helse (2014), ledet av prof. Espen Dahl, drøftet behovet for mål å styre etter. Kunnskapsgjennomgangen slo fast at det er behov for mål på alle nivåene av årsaker til sosial ulikhet i helse, inkludert utdanning, levestandard, eksponering av ulike miljøfaktorer og helseskadelig atferd m.m.

Sosiale helseforskjeller handler ikke utelukkende om utsatte grupper. Sosiale helseforskjeller griper gjennom hele samfunnet. Tiltak mot utsatte grupper må kombineres med universelle tiltak som forebygger at mennesker havner i sårbarhet. Nasjonalforeningen for folkehelsen ønsker derfor velkommen regjeringens varsling av en ekstern gjennomgang av den nasjonale politikken for å utjevne sosial ulikhet i helse som regjeringen sier kan danne grunnlaget for en ny nasjonal strategi. En gjennomgang bør bygge på den nevnte Dahl-rapporten fra 2014 og vi ber om å bli involvert i utformingen av et slikt oppdrag. Nasjonalforeningen for folkehelsen forventer at en gjennomgang fører til konkrete utjevningsmål over sektornivå og konkret innsats for å nå dem.

Regjeringen bør ta i bruk effektive strukturelle tiltak

Individer har et stort ansvar for egen helse og spredning av informasjon om hva den enkelte kan gjøre selv er viktig. Samtidig vet vi at informasjon og kampanjer alene verken er særlig virksomt eller treffsikkert. Som meldingen selv slår fast må innsats rettes mot samfunnsforhold og strukturer. Dette er også helt avgjørende for å redusere sosial ulikhet i helse. Vi mener derfor at regjeringen for eksempel bør lovfeste en times fysisk aktivitet i skolen for å sikre lik tilgang på aktivitet i skolen og følge opp sukkerutvalgets rapport med en avgift som treffsikkert bidrar til bedret folkehelse.

Frivillighetens rolle må styrkes og understøttes

Nasjonalforeningen for folkehelsen er glad for at meldingen slår fast at frivillig sektor spiller en viktig rolle i folkehelsearbeidet både i kraft at aktivitetene organisasjonene står for og for egenverdien i frivillig arbeid. Vi i frivillig sektor har flere roller som er avgjørende for et godt velferdssamfunn og for god folkehelse. Vi fyller rollen som nasjonal vaktbikkje for god og rettferdig folkehelse. I motsetning til en rekke andre samfunnsformål hvor brukere er lett å identifisere, er vi talerøret for å forebygge at sykdom, lidelse og store samfunnsutfordringer oppstår. En slik rolle bør gis gode rammebetingelser. Vi vil derfor peke på tre forhold som vi mener er utilstrekkelig ivaretatt i meldingen:

For det første etterlyser vi en langt bedre konkretisering av hvordan program for folkehelse, som vi støtter helhjetet opp om, på en langt mer systematisk måte skal legge til rette for samarbeid med lokale lag og foreninger. Folkehelseloven sier at kommunene skal samarbeide med frivilligheten. Når meldingen sier at regjeringen vil «*oppmode kommunane om å ha eit aktivt forhold til frivilligheita og leggje til rette for at det kan skje*», er dette alt for lite forpliktende fra regjeringen.

For det andre opplever vi dessverre alt for ofte at vi ikke får en likeverdig rolle som andre aktører i partnerskap som regjeringen initierer. Dette gjelder for eksempel i samarbeid mellom myndigheter og næringsmiddelindustri. Det er derfor krevende for oss å ivareta folkehelseinteresser, innta vår vaktbikkjefunksjon, og bidra med kunnskap til strategiutvikling.

For det tredje mener vi det fortsatt er for uforutsigbare rammevilkår for frivilligheten hvor vi blir drevet på jakt mellom engangsordninger og prosjekttilskudd. Skal frivilligheten bidra i partnerskap med det offentlige trengs det forutsigbare og stabile økonomiske støtteordninger, samt likebehandling med andre organisasjoner. Nasjonalforeningen for folkehelsen har bedt om tilpasning av regelverk for driftsstøtte fra kap. 847, post 70 for å oppnå reell likebehandling i driftsstøtte.

Regjeringen må etablere et system for å måle livskvalitet

Til sist vil Nasjonalforeningen for folkehelsen fremheve at vi er glade for at regjeringen er opptatt av en positiv forståelse av helse ved tydelig å sette livskvalitet som endemål for folkehelsearbeidet. Dette er i samsvar med WHO's rammeverk Helse 2020. For å arbeide kunnskapsbasert i folkehelsearbeidet, trenger vi derfor gode data på livskvalitet som kombinerer objektive og subjektive mål for å ha noe å styre etter. I 2016 ble rapporten «*Gode liv i Norge – Utredning om måling av befolkningens livskvalitet*» publisert. Den 19. april 2018 ba stortinget regjeringen følge opp hovedanbefalingene i rapporten for å sikre at helhetlig informasjon om livskvalitet kommer inn som grunnlag for politikken (Dokument 8:130 S (2017-2018), Innst. 219S (2017-2018)). Ministeren svarte stortinget hun «*legger opp til å følge opp hovedanbefalingene i Helsedirektoratets rapport*» og at «*Det vil også være en bred omtale av dette i neste folkehelsemelding som kommer våren 2019.*» Meldingen varsler imidlertid ikke noe konkret om oppfølging av dette viktige arbeidet. Nasjonalforeningen for folkehelsen ber om at dette følges opp i stortinget.